

Als blijkt dat ze zonder het te weten
hebben meegewerkt aan de uitvinding van
de atoombom, stort hun wereld in.

De
WERELD
gedeeld door
TWEE

GEBASEERD
OP EEN
WAARGEBEURD
VERHAAL

STEPHEN P. KIERNAN

De wereld gedeeld door twee

Stephen P. Kiernan

De wereld gedeeld door twee

Gebaseerd op een waargebeurd verhaal

Vertaald door Els van Enkevort

KokBoekencentrum Uitgevers – Utrecht

Dit verhaal is fictie. Verwijzingen naar reële personen, gebeurtenissen, instellingen, organisaties of plaatsen zijn alleen bedoeld om een gevoel van authenticiteit te creëren en met het oog op deze fictieve werkelijkheid gebruikt. Alle andere personages en alle voorvallen en dialogen zijn ontleend aan de fantasie van de auteur en mogen niet als echt worden beschouwd.

ISBN 978 90 297 3060 0

ISBN 978 90 297 3061 7 (e-book)

NUR 302

Vertaling: Els van Enckevort

Ontwerp omslag: Studio Jan de Boer

Omslagbeeld: ullstein bild – Seeger

Lay-out en dtp: Crius Group

Oorspronkelijk uitgegeven door HarperCollins Publishers, New York, VS, onder de titel *Universe of Two*.

Engelstalige uitgave © 2020 Stephen P. Kiernan

Nederlandse uitgave © 2021 KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht

www.kokboekencentrum.nl

Alle rechten voorbehouden

KokBoekencentrum Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*Voor de Hibakusha en ook voor de veteranen van
Los Alamos*

Maar kom vertel me dit nu ordelijk naar waarheid,
Hoe jij uit de koers werd geslagen en welke landen
der mensen je aandeed, henzelf en hun mooigelegen steden,
zowel de vijandige, wilde en rechteloze,
alook de gastvrije met een godvrezende aard.
En vertel waarom je huilt en smart lijdt in stilte
bij het horen van het lot van de Grieken en van Ilios
Dat hebben de Goden voltrokken, die sponnen verderf
voor de mensen, om verhalen te leveren voor de toekomst.

De Odyssee (vertaling Ben Bijnsdorp)

1

Ik ontmoette Charlie Fish in de herfst van 1943 in Chicago. Eerst stuurde ik hem weg, toen vond ik hem aardig, vervolgens richtte ik hem bijna te gronde en uiteindelijk redde ik hem. Als tegenprestatie leerde hij mij wat liefde is, en hartstocht, en vooral wat het betekent om een sterk geweten te hebben.

Op het eerste gezicht maakte Charlie de indruk een watje te zijn. Als ik hem aan mijn vriendinnen had moeten omschrijven, zou ik hebben gezegd dat hij zo zacht was als een overrijpe banaan. Wat maar weer eens bewijst hoe onnozel negentienjarige meisjes kunnen zijn. Nu weet ik wel beter. Ware kracht zit vanbinnen, ontwikkelt zich langzaam en laat zich door niets tegenhouden totdat de wereld is veranderd.

Dat is hem twee keer gelukt.

Ik overdrijf niet, want ik was er beide keren bij. De eerste keer hielp ik hem, de tweede keer deed ik hem pijn. Niet bewust, maar het valt niet te ontkennen dat ik mijn invloed op hem gebruikte om hem vreselijke dingen te laten doen. Onomkeerbare dingen. Hij vergaf me, zo was hij nu eenmaal, maar ik heb het mezelf niet vergeven, zelfs nu nog niet, zoveel jaar later. Sommige daden zijn als tatoeages en de inkt van spijt is permanent.

Het begon allemaal met een onschuldig rinkelend winkelbelletje, dat een klant aankondigde.

Ik was achter toen ik het hoorde. Geagiteerd probeerde ik een pakket uit te pakken met bladmuziek voor de kerstopvoering van de middelbare school. Het was akelig koud in de winkel, omdat we 's morgens zelden klanten hadden en mijn moeder wilde bezuinigen op verwarmingskosten. Maar het was niet de kou die me dwarszat. Het was het bedrijf waar we onze bladmuziek kochten. Ze boden de beste prijs en de snelste levertijden. Om de een of andere reden omwikkelden ze hun

pakketten echter altijd met een driedubbele laag van dat dikke, bruine, stinkende verpakkingstape. Het uitpakken was een heidens karwei, alsof je een bankkluis moest openbreken om de vier zangpartijen van *Jingle Bells* te pakken te krijgen. Meneer Kulak, het hoofd van de school en dirigent van het schoolkoor, kon elk moment binnenkomen om de bladmuziek tijdens zijn korte lunchpauze op te halen. Het was half twaalf en ik kreeg dat pakket maar niet open.

‘Is er iemand?’ riep de klant.

‘Momentje!’ schreeuwde ik, iets wat mijn moeder niet echt klantvriendelijk zou hebben gevonden, maar zij hoefde zich dan ook nooit met dat vermaledijde plakband bezig te houden.

Het was verbazingwekkend hoe gewoon het leven tijdens de oorlog doorging. Ik vond Chicago geweldig. Op zaterdag gingen we vroeg dicht en dan ging ik met mijn vriendinnen vaak naar de matinee in de bioscoop. De stad bruiste. Mijn vriendinnen en ik lieten ons het hof maken door jongens die met verlof thuis waren. We gingen naar het theater, zij in uniform, wij in onze verstellde kousen, en voelden ons heel volwassen. De jongens mochten dan dromen over grootse veroveringen, eigenlijk wilden ze gewoon even zoenen. En dat vonden wij prima. Wat betekende een onschuldige kus van ons vergeleken met dat waarmee zij geconfronteerd werden? Een paar van mijn vriendinnen zoenden liever niet tijdens een eerste afspraakje, om te voorkomen dat de jongen in kwestie de verkeerde indruk kreeg of zichzelf een slechte reputatie. Maar ik zou zonder probleem honderd jongens in uniform gekust hebben, gewoon om ze iets te dromen mee te geven tijdens de afschuwelijkste klus ter wereld die zij moesten klaren.

Toch bleven er genoeg dagen over waarop er van alles aan het leven mankeerde. Zo veel jongens waren opgeroepen. Mijn broer Frank, een geboren automonteur, had zich op zijn negentiende gemeld. Hij was nu als mecanicien in Engeland gestationeerd. Wie wist wanneer we hem ooit weer zouden zien?

En erger nog, we kenden allemaal wel een gezin waar het

gevreesde telegram was afgeleverd. Sommige moeders werden nooit meer de oude, zoals mevrouw Winchester, de beste sopraan van ons kerkkoor... totdat haar Michael in een kist thuiskwam en ze nooit meer zong. Sommige vaders werden verbitterd en stil, zoals meneer Winchester, die vanaf het trapje bij de voordeur naar passerende mensen staarde alsof hij hen uitdaagde iets te zeggen.

Het verdriet hing in de lucht. Soms was het alsof de helft van de mensen in de stad rondliep met een gebroken hart of ander verdriet.

Wat stelde dan een lastig te openen pakket voor? Ik was gewoon een zelfingenomen en onnozel nest. Wat wist ik nou helemaal? Ik leefde toen zo'n klein leven. Ik had geen flauw benul.

Ik had geprobeerd het plakband met mijn nagels los te peuteren, maar na een paar centimeter scheurde het al af en bovendien deed het pijn aan mijn vingers. Zelfs met de grote schaar kreeg ik de extra strook plakband op een van de hoeken niet los. Maar zo snel gaf ik me niet gewonnen.

‘Is er iemand?’ riep de klant nog een keer.

‘Ik kom eraan!’ galmde ik terug zonder mijn ergernis te verbergen. Toen schoot de schaar uit en hoewel ik mijn hand snel terugtrok, raakte hij toch mijn wijsvinger.

‘Au!’ kreunde ik en liet er, harder dan mijn bedoeling was, een scheldwoord op volgen.

‘Alles in orde daar?’ riep de klant. ‘Is er iets gebeurd?’

‘Nee, hoor,’ piepte ik, waarna ik mijn vinger in mijn mond stopte en de metalige smaak van bloed proefde. ‘Ik kom eraan, echt waar!’

Foeteren terwijl een klant het hoort? Mijn moeder zou me de wind van voren hebben gegeven. Maar die was, zoals elke maandag, naar de oorlogsvrouwenlunch en ik verwachtte haar pas om één uur terug. Ik streek mijn jurk glad en keek even in de kleine spiegel om te controleren of ik er toonbaar uitzag. Een haarlok was uit de klem ontsnapt en bungelde op mijn voorhoofd. Ik had hem net teruggeduwd toen ik het hoorde.

Vroeger werd de koning aangekondigd met trompetgeschal, waarschijnlijk om aan te geven dat iedereen zijn mond moest houden. En op stichtelijke schilderijen zie je vaak cherubijnen die op de achtergrond muziek staan te maken wanneer er iets groots te gebeuren staat.

Maar dit geluid? Het klonk als een halleluja. Een boodschap uit de hemel. Of in elk geval geproduceerd door iemand die wist wat een orgel kon. Ik haastte me naar voren en daar zat hij aan het Hammondorgel, spinetmodel, ons instapmodel. Hij had niet gekozen voor het kerkmodel met een stijlvolle kast en 32-tonige baspedalen; Dubie's Music verkocht het concertmodel niet, omdat dat te chic en te duur was voor Hyde Park.

Achter het orgel zat een graatmagere man in een te grote broek. Hij had zijn ogen gesloten en balanceerde op het randje van de troon voor het spinet. Zijn linkerhand lag op het onderste klavier, zijn rechter op het bovenste, zijn linkervoet op de basnoot, de rechter op het volumepedaal. Hij liet de hele wereld weten hoe groots en overweldigend een G-grootakkoord op volle sterkte en met alle trompetregisters open kon klinken.

Ik wist welke toonsoort het was, omdat ik een absoluut gehoor heb. Daar ben ik mee geboren. Dat kan een voordeel zijn als je een klant wilt beoordelen aan de hand van zijn spel, maar geloof me, het kan een ware kwellung zijn wanneer een kinderkoor tijdens de kerstopvoering op volle sterkte 'de herdertjes lagen bij nahahachte' zingt.

'Nou, nou,' zei de magere jongeman, opende zijn ogen en zette het orgel uit. Hij keek me grijnzend aan, als een tienjarige die net zijn sinterklaascadeautje heeft uitgepakt. 'Niet slecht.'

'Excuses dat je even moest wachten...'

Hij was al opgestaan en wees naar het orgel. 'Zou je wat voor me willen spelen? Alsjeblieft?'

Ik bleef in de deuropening van het kantoortje staan. Ik was het niet gewend dat klanten alsjeblieft zeiden. Ook kochten jongens maar zelden een orgel. Ze brachten een meisje mee, lieten haar kiezen en mokten vervolgens over de prijs. 'Zo te

horen speel je anders zelf heel verdienstelijk.’

‘Absoluut niet,’ zei hij, ‘alleen G-groot.’ Hij wees opnieuw, als een zaalwachter die in de bioscoop iemand zijn plek aanwijst. ‘Alsjeblieft?’

‘Waarom ook niet,’ kirkte ik, terwijl ik naar hem toe liep. ‘Dit is een Hammondspinet, hier in Chicago gebouwd. Twee klavieren met 44 toetsen, plus een volle octaaf baspedalen, het meest verkochte orgel ter wereld.’

Hij trok een gezicht. ‘Waarom zou iemand het meest verkochte van iets willen zijn?’

‘Eerlijk?’

‘Ik zou liever het best klinkende willen zijn.’

Ik nam hem beter op. Hij leek een beetje nerveus en hij had zwarte vlekken op zijn vingertoppen, alsof hij de hele dag zat te schrijven. Niet echt een indicatie van muzikale passie, zou ik zeggen. Destijds probeerde ik mensen voortdurend in hokjes te stoppen. Ik had toen nog niet in de gaten dat ik mezelf altijd boven iedereen verheven voelde. ‘Het verkoopcijfer zegt wel iets over de geluidskwaliteit. Over de waardering van de klant.’

‘Aha. Zou je alsjeblieft...’

‘Natuurlijk.’ Ik deed mijn schoenen uit om de pedalen niet te beschadigen. ‘Er zijn percussie- en vibratobedieningselementen plus schuifweerstand voor beide klavieren, zodat de toonhoogte aangepast kan worden.’

‘Dank je, maar ik wil het alleen horen.’

‘Zoals je wilt.’ Hij was een vreemde snuiter, maar het was niet echt druk in de winkel en ik hoefde nergens naartoe. Ik zette het instrument – weer – aan, wat inhield dat ik moest wachten totdat het was opgewarmd. Die kleine vertraging is een van de leuke dingen van het orgel, het herinnert je eraan dat het een machine is, dat de balgen gevuld moeten worden met lucht, dat het apparaat zich voor je klaarmaakt. ‘Hammondorgels hebben 91 toonwielen, met tandjes waarvan sommige minder dan een millimeter groot zijn. De omzetteren zijn verzegeld met was, dus het orgel blijft gestemd, ongeacht de luchtvochtigheid.’

Hij knikte, te beleefd om plompverloren te zeggen dat ik mijn mond moest houden; een goede verkoopster voelt echter aan wanneer klanten vinden dat er minder gepraat en meer muziek gemaakt moet worden.

Inmiddels was het Hammondspinet klaar voor gebruik. Ik stelde een paar schuifweerstand bij, drukte het volumepedaal in en rechte mijn rug, altijd het laatste wat ik doe voordat ik ga spelen. Daarna begon ik aan mijn gebruikelijke demonstratierepertoire. *Isn't This a Lovely Day*, *Monkey on a String*, *Cheek to Cheek*. Hij stond naast me, keek toe hoe ik mijn vingers bewoog, mijn voeten op de pedalen zette. Hij knikte mee met het ritme.

'Nee, nee,' zei hij toen ik ophield. 'Ik bedoel, heel mooi, maar heb je misschien ook iets langzamers? Iets sonoorders?'

Sonoor? Ik had geen idee wat hij bedoelde, maar dat ging ik hem echt niet vertellen. Misschien was hij wel een potentiële koper en het was pas maandag.

Om eerlijk te zijn, gingen de zaken niet zo geweldig. Mijn vader was lid van een hobbyclub van radioamateurs in Chicago. De meeste leden gingen het om het zenden, of om het opsporen van andere radiofanaten honderden kilometers ver weg, maar papa vond niets heerlijker dan radio's repareren voor de clubleden en hij zat dan ook voortdurend in onze kelder te solderen. Het leger had echter besloten dat zijn kwaliteiten ergens anders beter tot hun recht kwamen en daarom werkte hij sinds begin van het jaar in een communicatiecentrum in de buurt van San Diego.

Samen met mijn moeder, die de kassa bediende, runde ik sinds kort onze winkel in Hyde Park: Dubie's Music, gespecialiseerd in accordeons, piano's en orgels voor de weinige kopers die in dat hoekje van het goeie oude Chicago waren achtergebleven.

Mijn eigen plannen had ik zolang op een laag pitje gezet. Ik was aangenomen op het Oberlin Conservatorium in Ohio, een vooraanstaande orgelopleiding waar studenten uit tal van instrumenten konden kiezen. Of mijn conservatoriumdroom ooit waar zou worden, was overigens nog maar de vraag: mijn

familie had geen geld voor de universiteit en als al een van ons had mogen studeren, dan zou dat mijn broer zijn geweest, als toekomstig kostwinnaar. Diep vanbinnen twijfelde ik er ook aan of ik wel goed genoeg was om op zo'n hoog niveau te spelen. Dromen over een beurs of een lening stond me vrij, maar wel pas na de oorlog. Ondertussen was een magere kerel die een fatsoenlijke G-groot kon spelen, een welkome afleiding.

'Ja, hoor,' zei ik. 'Sonoor dus.' Ik bladerde wat door de bladmuziek en stuitte op Chopins *Nocturne no. 2*. Sentimentele, oude rommel, ik weet het, en ik ben sowieso geen groot liefhebber van Es-groot. Maar het stuk biedt veel mogelijkheden, veel lucht en ruimte, afgewisseld met vrolijke, kleine uitbarstingen. Ik begon in een mooi, stevig tempo.

'Hooort u hoe direct het spinetmodel reageert?' Ik speelde door terwijl ik praatte. 'Genoeg ondersteuning voor de lange noten en genoeg precisie voor de trillers.'

Toen waren we allebei stil. Het was al een poosje geleden dat ik dat stuk had gespeeld en ik moest me goed concentreren. Eigenlijk was het best een leuk stuk. Ik sloeg de laatste noten aan, een paar Es-noten, drie octaven uit elkaar, en liet me met een zucht achterover zakken.

Bonenstaak zei geen woord. Hij haalde een zakdoek tevoorschijn en kwam voor een onbekende net te dicht bij me staan. Toen pas zag ik dat hij een druppeltje bloed wegveegde dat van mijn vinger op de toetsen was gevallen. Hij stapte naar achteren, vouwde de zakdoek tot een keurig vierkant en stopte hem zonder een woord te zeggen weer in zijn zak.

Ik klapte de map met bladmuziek dicht. 'Sonoor genoeg? Al verliefd?' Flirteriger en informeler kon niet.

'Ja, hoor,' zei hij. 'Ik was benieuwd hoe een niet-kerkelijk orgel klinkt. Dit is een goed gemaakt stoomorgel.'

'Een stoomorgel? Ziet het er hier uit als een circus?'

'In Atlantic City,' ging hij onverstoorbaar verder, 'hebben ze een pijporgel met zeven klavieren, 1235 registers en 33.112 pijpen. Het kostte acht jaar om het te bouwen en het was klaar

in 1932.' Hij keek zelfvoldaan, als een hond met een vers bot.

'Ik weet zeker dat het vreselijk klinkt, zoiets enorms en la-waaierigs. Oorverdovend waarschijnlijk.'

'Het klinkt inderdaad een beetje troebel,' moest hij toegeven, 'althans, dat heeft iemand me verteld.'

'Je hebt het dus nooit in het echt gehoord. Wat maakt jou een expert op orgelgebied?'

'Tot voor kort was ik organist van de Christ Church-kathedraal in Cambridge, Massachusetts, dat een prachtig pijporgel met twee klavieren heeft.'

Nou, poeh poeh, dacht ik, liet me van het krukje glijden en trok mijn schoenen weer aan. 'Voor een pijploos instrument is dit hier een schoonheid. Uitermate geschikt voor kerken, concertzalen, opnamestudio's en dure huizen. Iets beters dan dit vind je nergens.'

'O. Ik ben helemaal niet van plan iets te kopen. Ik kwam alleen om te luisteren,' zei hij glimlachend.

Ik zette mijn handen op mijn heupen en zei quasi beledigd: 'Nou, dat is dan wel een beetje tijdverspilling.'

Hij keek me verbaasd aan, met grote ogen en opgetrokken wenkbrauwen. 'Misschien wel, ja,' zei hij. 'Het spijt me. Hoe kan ik het goedmaken?'

En zo kwam het dat ik hem meenam naar het kantoortje achterin. Hij pakte de schaar, die nog op het dichtgeplakte pakket lag, en schoof hem voorzichtig weg, alsof het een slapende kat was. We praatten over ditjes en datjes. Over drie maanden zou hij achttien worden en hij wist zeker dat hij dan zou worden opgeroepen.

'Meld je je dan niet vrijwillig?' vroeg ik. Veel jongens, het soort jongens waar ik op viel, verklaarden namelijk opgetogen dat ze dat gingen doen.

'Kijk naar mij,' zei hij, terwijl hij zijn stakerige armen uitstak. 'Niet echt wat je noemt een geboren krijgsman. Wil ik het langer dan een uur overleven, dan moet ik zijwaarts gaan lopen, zodat ik te dun ben om te raken.'

Maar hij was, zo beweerde hij, ook een soort wiskundegenie. Zijn oom was hoogleraar op de universiteit en via hem was hij terechtgekomen in een team van jonge wiskundeknobbels, dat allerlei berekeningen deed voor de overheid.

‘Ze proberen het stoer te laten klinken door te zeggen dat alles staatsgeheim is,’ ging de staak verder, terwijl hij ondertussen het dikke bruine tape los pulkte met zijn vingernagel. ‘Maar eigenlijk is het gewoon wiskunde.’

Op de middelbare school, waarvoor ik pas afgelopen juni was geslaagd, was ik zelf best goed geweest in wiskunde en als ik geen meisje was geweest, had ik misschien zelfs wel de wiskundeprijs gewonnen. We hadden destijds nog geen rekenmachines en computers, maar werkten met een rekenliniaal en ingewikkelde staartdelingen. Tegenwoordig kan iedereen die prijs winnen, zowel jongens als meisjes.

‘Het is best leuk en absoluut niet saai,’ ging hij verder, ‘en veel beter dan gedood worden. Of nog erger: iemand moeten doden.’

Daar moest ik even over nadenken. Ik was altijd bang dat Frank of een van de andere jongens uit de buurt zou sneuvelen, maar had er nog geen seconde bij stilgestaan hoe het voor hen zou zijn als ze zelf iemand moesten doden.

‘Hoe oud ben je?’ vroeg hij, wel heel direct voor zo’n persoonlijke vraag.

Destijds gaf ik die informatie echt aan niemand, maar in dit geval antwoordde ik meteen. ‘Negentien.’

‘O,’ zei hij, alsof hij me ouder had ingeschat.

‘Sinds afgelopen maand. Waar dient al die wiskunde voor?’

Ik was op de stoel achter het bureau gaan zitten, met mijn benen damesachtig en nonchalant gekruist, alsof er elke dag jongens achter kwamen helpen. Gaap. Mijn moeder zou ter plekke een toeval hebben gekregen.

‘Dat weet niemand,’ zei hij. Hij boekte een klein beetje vooruitgang bij het lospeuteren van het tape. ‘Het moet wel belangrijk zijn, want de opdrachten komen van ergens hoog in de legertop.’

Ik trok mijn trui recht. Dit soort opschepperij had ik vaker gehoord. ‘Je meent het.’

Hij pulkte verder totdat hij grip kreeg en alle drie de lagen tape in één ruk kon lostrekken. Met een scheurend geluid sprong de doos open.

‘Alsjeblieft,’ zei hij en liet de tape als een slang van zijn hand omlaag kronkelen. Hij liet hem in de prullenbak vallen, draaide zich toen om en stak een knokige, maar verrassend sterke hand naar me uit. ‘Charlie Fish.’

‘Brenda Dubie,’ zei ik en schudde zijn hand. ‘Aangenaam kennis te maken.’

‘Insgelijks, Brenda.’

Een seconde lang lieten we geen van tweeën los. Over opmaat gesproken.

Het deurbelletje rinkelde weer. Ik draaide me om en zag me-
neer Kulak met zijn hoed in de hand binnenkomen. Ik haastte me naar voren om hem te begroeten; ik had niets verkeerd
gedaan, maar het voelde toch alsof ik op heterdaad was betrapt.

Los Alamos, 1944. Charlie Fish, een briljant wiskundige, krijgt steeds meer gewetensbezwaren bij zijn geheime werkzaamheden voor de Amerikaanse overheid. Zijn vrouw Brenda ziet zijn twijfels aan voor onzekerheid en spoort hem aan door te zetten. Dan wordt het 6 augustus 1945 en prijkt Charlies geheime werk op de voorpagina van alle kranten over de hele wereld. Charlie en Brenda beseffen dat ze hebben meegewerkt aan een gruwelijk wapen. Hun wereld stort in.

Gekweld door schuldgevoelens besluiten Charlie en Brenda de rest van hun leven te wijden aan het rechtzetten van het kwaad dat ze zelf mede de wereld in hielpen. Samen vinden ze een manier waarop dat mogelijk is: door troost en hoop te bieden in de vorm van muziek.

Van 1942 tot 1946 leidden de VS operatie Manhattan Project, waarin wetenschappers in het diepste geheim werkten aan het ontwikkelen van een atoombom. Op het levens- en liefdesverhaal van een van hen is deze roman gebaseerd.

Voormalig journalist Stephen Kiernan schreef meerdere romans die zich afspelen rond de Tweede Wereldoorlog.

‘Het meest liefdevolle, beangstigende en belangwekkende boek dat je dit jaar zult lezen.’

*Jenna Blum, New York Times-bestsellerauteur van **Het familieportret** en **De verloren familie***

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

NUR 302

